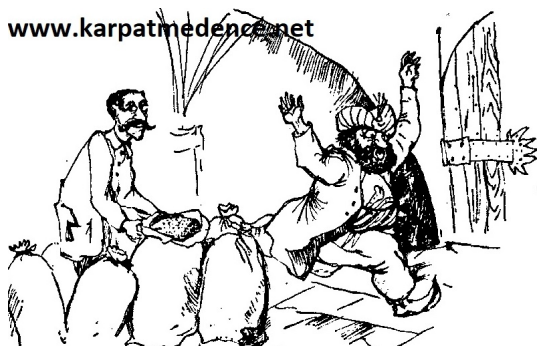

Mákos Balázs mondája

Néprajzi adatgyűjtő útjaimon találkoztam olyan kunsági öreg emberekkel, aki még emlékeztek Mákos Balázs mondájára.

Ez a Mákos Balázs régen valamikor élt, pontosabban a török időkben. Karcagi ember volt. Igazában véve nem ez lett volna az ő neve, de mégis így emlegették, mert csakugyan megérdemelte. Ez a fortélyos eszű Balázs ugyanis egyszer azt mondta a malom alatti beszélgetés során: *„Látom én, hogy a búza nagyon kelendő; a termés egy részét elviszi az úr, másik részét a pap, amit ezek meghagynak, azt meg elhappolja a török. Felfogadom, hogy én nem vetek búzát egy szemet se!”*

Osztán ezt a kemény fogadalmát be is tartotta! Különösebb megerőltetésébe, igaz, nem került, mert nem bírt ökelme egy talpalatnyi földdel sem. Nincstelen zsellér volt, aki a rétségekben őgyelege, mint pákász tengette a maga és családja életét. Hanem mit eszelt ki? Bekósálta az egész határt meg a mocsári szigeteket, hátaikat, ahol csak a madár járt, s itt is, ott is elszórogatott egy marék mákot. Idejében megint sorra vette a bejárt helyeket és a máktermést begyűjtötte. El se hinné az ember, mire jutott: tizenkét zsák mákot takarított be!

Éppen ennek örvendezett, mikor szomorú hír kapott szárnyra. „Jön a török!” — azt mondják. Az történt ugyanis, hogy a szolnoki basa ellátogatott Debrecenbe. Nem azért, hogy majd jó egészséget kíván a cíviseknek, hanem, hogy az adóhátralék behajtásának gondját levegye a tanács válláról. Nem volt ebben semmi köszönet! Mert az ilyen végrehajtásnál nemcsak a basa pénzeszsákja telt meg, de a szpáhi két keze se hagyta ott, ami két szemének megtetszett. Szpáhit pedig vitt magával egész ármádiára való. Visszatérőben Szoboszlóra is befordult. Az ugyan nem volt hátralékban, de basa-ésszel úgy gondolta, hogy hátralékban maradhat esetleg jövőre, s ha most egy füst alatt biztosítja magát, nem kell majd akkor fáradoznia.

Ekkor szeppentek meg a karcagiak: *„Ezt mi sem ússzuk meg szárazon!”* Kihirdette a tanács, hogy kinek milyen értékes holmija van, vigye a templomba, ott elraktározhatja.

„Hiszen nincs nekünk egy garas hátralékunk se. Kiizzadtuk, amit ránk sóztak. Ha berhel is a török, a templomot csak nem veri fel!...”

— így okoskodtak.

Hát azt jól sejtették, hogy berhel a török, de hogy a templomot nem veri fel, azt nem találták el!

Olyan megrakodva érkeztek a piactérre, mint méh a virágról. Azt sem tudták, miből mennyit hoztak a teher alatt nyikorgó málhás szekerek széles derekában. Még a tömzsi pénzeszsákok számát is elfelejtették már jóformán. Ám a kapzsi basa mégis ráripakodott a bíróra: *„Na te hitetlenek leghuncutabbja, nyisd ki csak ezt a kaput, oda is hadd nézzek be, mit dugtok el az orrom elől!”*

Kőfal övezte a templomot, vaskapu volt rajta. Benn kuporgott Balázs is, tizenkét nagy zsák mákja közt elmélkedett a török basa igazi rabló voltán.

„Na te kutyahitű

— szólt rá a nagy turbános vezér

— oldozd ki csak iziben a szájukat!”

De alkonyodon már, sötét volt a templomban.

„Hozz egy szál gyertyát, hadd látom, mit rejtegetsz az iszákjaidban. Pénz, kincs, arany, ezüst?”

De mihelyt megpillantotta, felordított, mint a fába szorult féreg! Ugyanígy a nagy mellű vitézei is. Egymást taposva menekültek ki a templomból, fel a nyeregbe s usgyé Szolnok irányába. Gyűhézték a málhát vonó lovakat is. Rá se hederítettek, hogy hull a szekerekről a sok drága portéka, amit a debreceni kalmároktól felnyaláboltak. Még pénzes zsákok is potyogtak le a saraglyákból, ez az igazság. Mindegy — könnyebben szaladhatlak! Még csak vissza se néztek.

Puskapornak nézték a tizenkét zsák mákot! Ez volt a karcagiak nagy szerencséje! Mert a riadalomban elhullajtott portéka meg pénz a város három esztendeji adóját is bőven kifutotta. Nem csoda hát, ha Mákos Balázst holtáiglan való tanácstagga választották!

De minket, ma élő embereket szintén ért egy szerencse Mákos Balázs „történetéből” kifolyólag: mégpedig az, hogy mondáját nagy írónk: Móra Ferenc is feldolgozta „A karcagi mák” című szép elbeszélésében.

Ajánlott irodalom a cikkhez:

[Rideg István: Hogyan dolgozta fel ugyanazt a karcagi mondát Szűcs Sándor, Móra Ferenc és Kőrörmendi Lajos?](#)

Megjelent a Múzeumi Levelek 4. számában (Kaposvári Gyula szerk.)

A szolnoki Damjanich János Múzeum Könyvtárának engedélyével.